

't hupke

Verenigingsblad van de West Brabantse Vogelwerkgroep

Nr 196 Lente 2024

© Ed van Zoonen

Inhoud

Uit het archief: de Huismus	4
Het Brabantpark	5
Broedseizoen Liesbos	7
Verslag roofvogeltelling	8
De Kruisbek	11
Afschot Knobbelzwaan	13
De kip en de Havik	15
Verslag uilenbroedseizoen	16
Fenologie onderzoek	17
Nieuwjaarsbijeenkomst	18
Dagje vogelen met Mitchell	19
Krijnen	
Natuurgebied in de regio:	20
De Gaas	
Bijzondere waarneming, de	21
Koereiger	
Waarnemingen	22
Onze werkgroepen	22

Van de redactie

De natte wintermaanden hebben we gelukkig achter de rug (hoop ik, op het moment dat ik dit schrijf regent het voor de afwisseling) maar de lente staat voor de deur. In dit lente nummer allerlei artikelen die ons weer blij maken. Als je het verhaal van Hans van der Sanden over fenologie leest krijg je weer zin om naar buiten te gaan en onze 1^e voorjaarszangers te verwelkomen. Veel leesplezier.

Jan en Martin

't Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Het lidmaatschap loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris , uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar.
Bank NL76 INGB 0001 0637 12

Bestuur

Bert van de Haar (voorzitter)
Ger Duijf (secretaris)
Ineke Buijnsters (PR & communicatie.)
Kees Wijnen (penningmeester)
Laurie Rijdsdijk (bio-secretaris)

Vormgeving en opmaak

Martin van Leest

Redactie 't Hupke

Martin van Leest
Jan Benoist
redactie@westbrabantsevwg.nl
De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoudelijke teksten.

Vaste medewerkers

Raymond van Breemen
Piet van Iersel
Hans van der Sanden
Willem Veenhuizen
Harry van Vugt
Ria Lambregts (foto's)
Ineke Buijnsters
Wilma Rasink

Tekstcorrectie

Henriëtte Huijgens
Ad Rijnen
Albert de Hoon

Website

www.westbrabantsevwg.nl

Webredactie

Ger Duijf
website@westbrabantsevwg.nl

Volgend Hupke

Verzenddatum 1juni
Aanleveren kopij tot 1 mei

Wenst u 't Hupke digitaal te ontvangen stuur dan een mail naar;
secretaris@westbrabantsevwg.nl

Foto omslag: Ed van Zoonen

't Hupke wordt gedrukt op gerecycled papier door:
Printwall Breda

Laatste jaar...

We zijn 2024 goed begonnen met onze nieuwjaarsreceptie en bijbehorende quiz. Tevens betekent 2024 voor mij dat mijn laatste jaar als voorzitter nu is aangebroken.

Ik doe dan ook via deze weg nog een keer een oproep om eens na te denken of het voorzitterschap misschien iets voor u is. Uiteraard gaat er tijd in zitten, maar als het losgekoppeld wordt van een functie binnen Natuurplein is de werkbelasting goed te doen, ook voor een niet gepensioneerde. De vereniging organiseert veel voor haar leden, maar daar is wel een voltallig bestuur voor nodig.

Ook dit jaar zullen er weer veel activiteiten zijn en cursussen/workshops worden gegeven, dus houd de agenda op onze (vernieuwde) website goed in de gaten.

We zullen al snel in dit jaar vijf nieuwe vlotjes in de Emerput gaan plaatsen en daarmee hebben we dan een deel van onze bijdrage uit het windmolenfonds, met als doel om deze ten gunste van de natuur te investeren, ingevuld. Maar er komt voorlopig nog jaarlijks geld binnen uit dat windmolenfonds, dus kunnen we nog veel meer doen om de natuur te ondersteunen of te versterken. Heeft u ideeën of ziet u ineens kansen voor natuur ten gunste van vogels, geef ze dan door aan het bestuur en dan kunnen we kijken of en hoe we deze zouden kunnen realiseren en zo nodig voorleggen aan de leden om over te kunnen gaan tot uitvoering van ideeën.

U zult in dit nummer ook een artikel vinden over ons ingediend bezwaar op de afschot van zwanen. De reactie op dit bezwaar was niet wat wij voor ogen hadden, namelijk helemaal geen afschot, en daarom hebben we besloten om samen met de andere twee bezwaarmakers, Stichting Animal Rights en Fauna4 Life, in beroep te gaan tegen het besluit van de provincie Noord-Brabant om wel afschot toe te staan. Uiteraard gaat dat geld kosten, maar als we ook voor de buitenwereld duidelijk willen maken dat beschermen van vogels hoog op onze prioriteitenlijst staat achten wij dat een verantwoorde besteding van verenigingsgelden. De advocaat die het op gaat pakken is ervaren in deze materie en heeft met succes eenzelfde soort zaken in Zuid Holland en Utrecht gewonnen. Dat is echter geen garantie voor succes. Maar ook wij kunnen wellicht vaker de publiciteit gaan zoeken als we misstanden constateren of aan dacht willen geven aan de wijze waarop wij instaan voor vogelbelangen.

Uw Voorzitter,

Bert van de Haar

Van de secretaris

In het vorige Hupke hebben we aandacht besteed aan activiteiten die door onze leden worden uitgevoerd en aan een aantal taken waarvoor we nog actieve leden kunnen gebruiken.

Die oproep heeft gelukkig succes gehad. Bianca van den Berg en Sandra Aarts hebben gereageerd en zich aangemeld voor de groep die de excursies organiseert. Martin van Leest zal alleen nog als back-up en vraagbaak fungeren. Martin, hartelijk bedankt voor het werk en energie die je gestopt hebt in het organiseren van de excursies! Dit naast de vele andere taken die je nog steeds uitvoert voor de vereniging.

Ook constateren we dat een aantal van onze leden zich hebben aangemeld voor het begeleiden van excursies. Bianca, Sandra en de inmiddels 'oude rot' Giggi van Melick zorgen ervoor dat we tot eind april al weer deel kunnen nemen aan maar liefst acht excursies. Chapeau.

Ook op de vraag naar leden die kritisch plannen en ecologische rapporten willen lezen en beoordelen op juistheid is goed gereageerd. De eerste rapporten zijn reeds beoordeeld. Ook hiervoor onze dank.

Zijn we dan nu tevreden?. Nee natuurlijk niet!!!

Er zijn nog volop werkzaamheden waarvoor we mensen kunnen gebruiken.

Meerdere werkgroepen kunnen leden plaatsen. Dus meld je aan.

Daarnaast zijn er elk jaar een aantal PR-activiteiten die slechts enkele uren tijd vergen. Neem hiervoor contact op met Ineke Buijnsters. publiciteit@westbrabantsevwg.nl.

Bij het op 1 februari gehouden coördinatorenoverleg is uitgebreid gediscussieerd over hoe meer mensen te betrekken bij de vereniging. Een viertal mensen gaat dit nu uitwerken om te kijken hoe we leden kunnen enthousiasmeren om ook actief te worden binnen de vereniging.

Bij de komende algemene ledenvergadering hopen we hierover een en ander te kunnen meedelen.

Twee van onze leden, Laurie Rijdsdijk en Kees van der Krift, zijn toegetreden tot de Ledenraad van Sovon en vervangen hiermee Eric van Damme en Ger Duijf die de afgelopen acht jaar deel hebben uitgemaakt van de Ledenraad.

Mocht u ook een steentje willen bijdragen....

Ger Duijf

Tegels wippen

In de krant las ik over een opmerkelijke actie: het Nederlands kampioenschap tegels wippen. Er deden maar liefst mensen in 171 gemeenten aan mee. Breda werd in 2022 kampioen met 250.000 gewipte tegels. In 2023 werd Halderberge (Oudenbosch) kampioen. De krant houdt het voor eenvoudigen van geest op 82 voetbalvelden. Voor diegenen die op de basisschool opgelet hebben is dat bij 4.5 miljoen tegels 45 hectaren. Geen spectaculaire oppervlakte, maar toch: het water kan daar in de bodem doordringen en hoeft niet afgevoerd te worden. Op de vrijgekomen plaatsen kunnen planten, struiken of bomen geplant worden. Goed voor de biodiversiteit omdat het leefgebied van insecten en andere dieren vergroot wordt. Koolstofuitstoot wordt opgevangen en het wordt minder heet. Voor vogels zal het geen groot verschil maken.

Een aantal burgers ergert zich aan zwerfvuil en ruimt het op, een ondankbare taak. Burgerinitiatief is belangrijk, de gemeente kan niet alle problemen oplossen. Ook als vereniging doen wij mee. Zo hebben wij bij de gemeente erop aangedrongen de Kamertjes, een restant van het oude beemdenlandschap, te behouden en een deel van het onderhoud op ons genomen. Onze knotploeg onderhoudt jaarlijks een aantal knotwilgen. Spectaculair was ons protest tegen het plaatsen van glazen geluidsschermen langs de HSL-route waarbij duizenden vogels de dood vonden. Na een moeizame strijd zijn de glasschermen vervangen wat de overheid 22 miljoen heeft gekost. Voor het natuurlijk inrichten van het Markdal werd een vereniging opgericht van betrokken burgers. Na een moeizame start is het initiatief overgenomen door de provincie Noord-Brabant en werden de werkzaamheden door het waterschap alsnog uitgevoerd. In Ulvenhout is vijf jaar een biologische groentetuin geëxploiteerd waar veel mensen gebruik van maakten. Om begrijpelijke redenen was de grond voor dit doel niet meer beschikbaar. Vervangende grond elders is nog niet gevonden. Een houtwal herstellen, een bijenlint aanleggen. Al deze mooie ideeën kosten tijd én geld. Speciaal daarvoor heeft de provincie het platform Brabanders voor Natuur gelanceerd. Heeft u een goed groen idee voor uw buurt, dorp of stad? Dan krijgt u via het platform hulp bij het opzetten en uitvoeren van uw campagne. Aan onze leden de uitdaging om met voorstellen te komen. De tijd is er rijp voor.

Biemeus

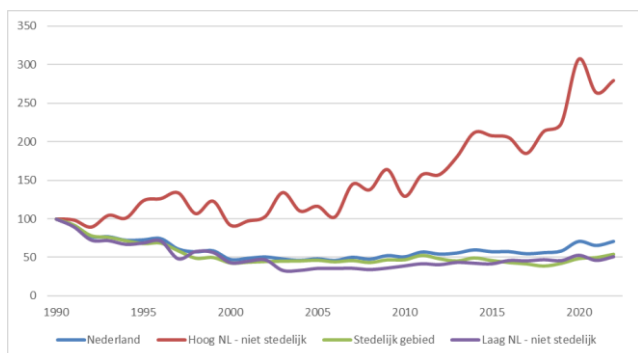
De Huismus

Sommige lezers van 't Hupke zullen al weten dat dit het Jaar van de Huismus is, anders weet je dat nu. Ik mocht daar een paar weken geleden voor de Breda Stad in een Park Community een lezing over geven. Gelukkig werd ik daarbij geholpen door Gert Ottens van VBN (Vogelbescherming Nederland) die daar juist tevoren een presentatie over had gemaakt.

HUISMUS, FOTO RIA LAMBREGTS

Waarom is dit het jaar van de Huismus? Er zijn diverse onzekerheden omtrent de aantalsontwikkeling, de redenen van de achteruitgang zijn niet erg duidelijk., Er is sprake van kennislacunes en die moeten worden opgevuld. Kijk je even naar de aantalsontwikkeling dan blijkt dat het vooral in het buitengebied nog wel goed gaat met de populatie, maar in de stedelijke omgeving is die al geruime tijd hetzelfde: de populatie groeit noch neemt af.

Figuur 1: Populatie ontwikkeling (SOVON gegevens).

In lit. 1 is te lezen dat in de jaren zestig de Huismus een zeer talrijke broedvogel in Noord-Brabant is die zelfs buiten de stad broedt, ja tot ver buiten de stad in schuurtjes. Zo broedden ze in die tijd op Balsvoort op de Kampinase Heide. Er waren toen zelfs slaapplekken van Huismussen met wel 450 jonge vogels.

In de Atlas uit 2002 (lit.2) wordt de populatie toen geschat op een half tot één miljoen vogels. De soort komt dan in alle kaarthokken voor. Zelfs in de nieuwe Flevopolders waren ze al te vinden.

In de Atlas van de West-Brabantse Broedvogels uit 2007 wordt echter al opgemerkt dat de soort sterk achteruit gaat. Sinds 2004 staat hij dan ook op de Rode Lijst vanwege een afname sinds 1960 met vijftig procent. Plaatsing op de Rode Lijst zou de soort enige bescherming bieden. Door de explosieve ontwikkeling van de steden door nieuwbouw, die geen broedgelegenheid biedt, maar ook door de veranderende landbouwmethoden - van de verbouw van granen als rogge, haver en gerst naar die van maïs en het toegenomen gebruik van gewasbeschermingsmiddelen - neemt het voedsel voor de soort ook af.

In de nieuwste vogelatlas (lit 4.) staan dezelfde argumenten als zojuist genoemd, en het aantal broedgevallen wordt nog steeds geschat op een half tot één miljoen. Maar er is nog veel onduidelijk. Want wie gaat er nu onder zijn dakpannen kijken hoeveel eitjes er zijn gelegd en hoeveel jongen er uitvliegen?. Dat is een van die zaken die uitgezocht moeten worden. Gemakkelijker wordt het als de vogels in nestkasten broeden, dan kun je nog eens voorzichtig kijken hoe het met de broedresultaten is gesteld.

En hoe zit het eigenlijk met ons archief? Hoe is het gesteld met de waarnemingen, die daarin zijn opgenomen? In de onderstaande tabel is dat kort samengevat.

Samenvatting			
periode	aantal getelde huismussen	aantal waarnemingen in archief	gemiddeld aantal per waarneming
1961-1970	0	0	0,00
1971-1980	54	3	18,00
1981-1990	0	0	0,00
1991-2000	148	122	1,21
2001-2010	780	547	1,43
2011-2020	14610	3004	4,86
2021-2024	722	9924	0,07

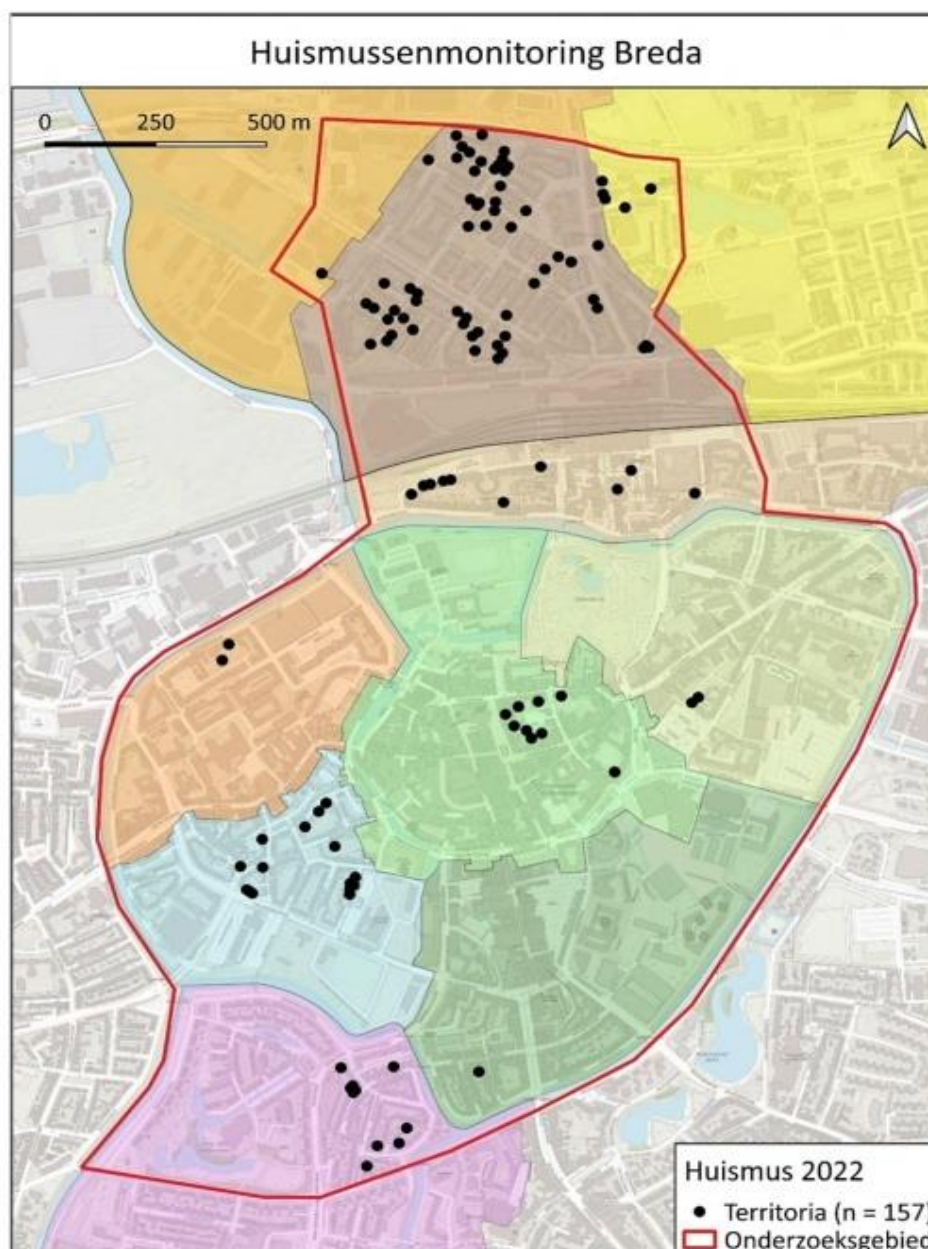
Het lijkt er op dat in het begin dus bijna geen mens ook maar geïnteresseerd was in deze soort. Dat kan ook best: hij was zo algemeen dat je er geen aandacht aan besteedde. We zien wel dat dat sterk is veranderd: de Huismus geniet een jaarronde bescherming en is daardoor belangrijk geworden bij allerlei renovatieprojecten.

In 2019 hebben Willem Veenhuizen en ik het centrum binnen de singels op deze vogel geïnventariseerd. De gemeente Breda doet dat ook al een aantal jaren in het centrum van de stad. Hiernaast daarvan een kaartje uit zo'n inventarisatie door een adviesbureau.

Hieruit blijkt dat je in de Belcrum veel Huismussen kunt zien. Er valt over de Huismus nog veel meer te vertellen, zeker als je bezig gaat met de renovatieprojecten in bijvoorbeeld Breda. Lees ook daarover in het zomernummer van 2022 't Hupke, nr 189. Daar staat hierover meer geschreven.

Piet van Iersel

1. Avifauna van Noord Brabant, F.J.H. van Erve e.a. (1967)
2. Atlas van de Nederlandse Broedvogels; Sovon 2002
3. Atlas van de West-Brabantse broedvogels; Swev, (2007)
4. Vogelatlas van Nederland ; Sovon (2018)
5. De Huismus (*Passer domesticus*) in centrum Breda 2019, P. van Iersel en W. Veenhuizen. (2019)
6. Huismussen monitoring Breda 2020-2024 tussenrapportage 2022, Natuurbalans – Limes divergens bv; 2022.

Het Brabantpark van ontstaan tot heden

Ontwikkeling, historie, vogel- en natuurkwaliteiten met aanbevelingen

Ligging algemeen

Het Brabantpark, (ook wel Hooghoutpark genoemd, ligt eigenlijk midden in de stad Breda.

Het is omgeven door bebouwing uit de decennia 1950 en 1960.

Het is een circa acht hectare groot park, begrensd door de flatwoningen aan de Mgr. De Vetstraat in het noorden, het Hoogeind in het oosten, het Hooghout in het zuiden en de Mgr. Leijtenstraat ten westen .

Dwars door het park stroomt de Molenleij en ligt een forse vijverpartij. Verder zijn er open gazons met speelgelegenheid.

Historie

Rond 1850 waren hier nog landerijen, akkers en .weidepercelen met pleksgewijs wat houtwallen.

Na 1945 is de wijk Brabantpark ontstaan en opgebouwd, een zogenaamde 'wederopbouwwijk' Breda had toen ook al woningnood!

Een meer open groenelement is ontstaan, vooral begeleidende beplanting langs de Molenleij was belangrijk. In 1989 is door T. Schalijs het park verder ontworpen en meer aan de omgeving aangepast.

Bepantingen en aanleg

Het belangrijkste gegeven is de ligging van de waterloop de Molenleij. Deze is al in de dertiende eeuw gegraven. De loop ervan is verschillende keren gewijzigd.

Het park, met waterpartij, en de Molenleij maken deel uit van een groene ecologische verbinding (een natte verbinding), van het oosten van Breda met het westen, door de stad. De Molenleij stroomt uit in de singel nabij de Brabantlaan.

Rond 1989 is er een vijverpartij aangelegd; de uitkomende grond is in de omgeving verwerkt. Er zijn kleine heuvels ontstaan met inheemse beplanting en klimop. Deze twee eilanden zijn begroeid met een dicht wilgenstruweel, van elzen, populieren met een dichte ondergroei van kruiden en bramen.

Het stroomdeel van de Leij wordt in de vijver geleid door damwanden, om de beide eilanden heen. Het idee was om de vijverpartij meer als wateropvang te bestemmen en de overige waterruimte te gebruiken als een zand- en slibopvang. Aan de noordwestkant is toen een 'vistrap' gemaakt van rotsblokken, deels ook om de stroomsnelheid te verminderen en om meer zuurstof in het water te verkrijgen. Langs de randen van de gazons zijn onduidelijke bomenrijen, lanen, aanwezig bestaande uit linden, eiken, essen en platanen.

De overige delen van het park bestaan uit speelruimte: gazons, voetbalveld, enkele kinderspeeltoestellen en een kale hondenuitlaatruimte met hekwerk.

Vogel- en natuurkwaliteiten

Periode 1945-1988

Het terrein is een jong vochtig restgroengebied, in ontwikkeling.

Van akkers en weilanden naar waterloop en vijver.

Er zullen vast wel watergebonden vogelsoorten aanwezig zijn geweest.

Periode 1989-2003

Wilde Eend, Waterhoen, Meerkoet, Boerenganzen en algemene zangvogels zullen wel aanwezig zijn geweest.

Periode 2004-2008

In 2004 is het gebied onderzocht, en gekarteerd naar de territoriumhoudende vogelsoorten. Ik zal ze allemaal even noemen, vooral omdat weinig bekend is van wat er in dit park zoal wordt waargenomen en in de broedtijd aanwezig is.

De gehele wijk is in 2014 onderzocht; voor het park zijn territoria gevonden van Soepeend (1), Meerkoet (3), Waterhoen (5), Houtduif (ca 9), Turkse Tortel (2), Holenduif (1) Roodborst (1), Zwartkop (1), Tuinfluiter (1), Tjiftjaf (2), Winterkoning (3), Koolmees (3), Pimpelmees (4), Boomkruiper (1), Ekster (1), Vink (1) en Kleine Karekiet (1). Rond 2006 kwam ook hier de Grote Canadese Gans al in de nabijheid tot broeden, een nieuwe stadsvogelsoort. Heel af en toe werd de Grote Gele Kwikstaart gezien bij de snelstromende 'vistrap'. Fuut en Aalscholver werden ook regelmatig waargenomen.

Periode 2009-2023

De inventarisatie/kartering is nu alweer negentien jaar geleden. Dus ook hier is het 'park' ouder geworden. Er is meer rietvegetatie ontstaan, maar onvoldoende volgens mij voor het vestigen van verschillende rietvogelsoorten.

De beide eilanden bieden rustige broed- en schuilgelegenheid voor diverse soorten. vanwege de dichte ruigere beplanting.

Het 'waterpark' in dit geval is na de broedtijd meer een rust- en pleisterplaats voor diverse watervogelsoorten.

Op 29 januari 2024 troffen we de volgende soorten aan: Kokmeeuwen (ca 30), Boerenganzen, Grote Canadese Ganzen (21), Soepeenden, Wilde Eenden, Kuifeenden (4), Nijlgans (1) Aalscholver (1), Merel, Waterhoen (8), Meerkoet (4), Ekster, Koolmees, Pimpelmees, Roodborst, Kauw en Houtduif.

Vogeltechnische kwaliteiten met aanbevelingen

Het Brabantpark (Hooghoutpark) biedt weinig broedgelegenheid voor vogels. Er is daarvoor te weinig beplanting aanwezig. Oevervegetatie langs de vijver ontbreekt vrijwel.

De beide eilanden zijn wel interessant vanwege hun dichte, meer ruige beplanting bieden ze een goede broedgelegenheid voor diverse watervogelsoorten.

Vogels houden van Breda

Langs enkele beplantingen kan een zoomvegetatie ontwikkeld worden voor meer kleur en extensiever onderhoud; dit trekt weer meer insecten aan en die zijn weer voedsel voor diverse vogelsoorten. Tevens zijn de vele zaden een voedselbron.

Het hekwerk rond de hondenuitlaat mag veel minder nadrukkelijk aanwezig zijn! Plant er een dubbele meidoornhaag langs! Die haag biedt dan ook weer broeden en schuilgelegenheid en zelfs meer rust voor de honden. Er mogen en kunnen veel meer bomen geplant worden om het Brabantpark meer een park te doen lijken. Misschien is het mogelijk om iets te bedenken voor de klokkentoren van de voormalige Michaelkerk, om deze vogelvriendelijker te maken.

Het Brabantpark wordt volgens mij druk bezocht: wandelaars en hondenuitlaters zijn er veel te zien. De asfaltpaden en de brug over de Leij kunnen wel een update gebruiken. Het gehele park mag onderhand wel gemoderniseerd worden. Zowel de buurt als de natuur kunnen daarvan profiteren.

Met dank aan Wiet Kerkhoven voor aanvullende informatie en de gezellige wandeling.

Geraadpleegde literatuur

Kappelhof T, Leenders K, Messer J.W., Klep P., 2021; Historische atlas van Breda, Pictures Publishers

Iersel van P, H.van der Sanden, A.van der Sanden, Veenhuizen W, 2008; Vogels (houden) van Breda, NPM Breda

Waarneming.nl 2024, diversen geraadpleegd

Erfgoedweb Breda

Don H. 2004, Brabantpark (ca 50 ha) Vogelkartering, Methode Bloem

Breda Binnenste Buiten, Website 2024

Breda stad in een park, kaart en atlas 1^e editie, juli 2020

Amersfoort/RD New, 1:10.000.

Willem Veenhuizen

Liesbos broedseizoen

2023: goed broedseizoen nestkasten Liesbos Steeds meer Pimpelmezen in de kasten

Uit de 102 nestkasten in het Liesbos zijn in 2023 673 jongen uitgevlogen. Dit aantal ligt iets lager dan in 2022. Toen vlogen er 696 jongen uit. Daarmee zit 2023 in de bovenste helft van de broedresultaten van de periode 2014-2023. Pimpelmezen bezetten steeds meer nestkasten in het Liesbos. In 2023 broedden in 43 van de 102 kasten Pimpelmezen. Er vloog een recordaantal van 343 jongen uit. Dit ging ten koste van de Koolmezen, die maar 31 kasten hebben bezet. Het laagste aantal sinds 2014. Er vlogen 214 Koolmezen uit. De Boomklevers deden het goed. Ze hebben in 8 kasten 49 jongen grootgebracht. Dat was na 2015 toen er 50 uitvlogen, het hoogste aantal. Voor de Bonte Vliegenvanger was 2023 met 13 bezette kasten waar 67 jongen uitvlogen, voor de derde keer op rij ook een goed jaar. De eerste eileg was bij alle soorten ruim een week later dan in 2022. Voor de Koolmees, Pimpelmees en Boomklever was de lage temperatuur in de eerste week van april hiervan de oorzaak. Voor de Bonte Vliegenvanger is de oorzaak niet bekend.

Koolmees

Het aantal legsels van de Koolmees was met 39 het laagste aantal in de afgelopen tien jaar. Daarmee samenhangend is ook het aantal van 214 uitgevlogen jongen erg laag. Van de 39 legsels werden er 9 verlaten. Per geslaagd legsel vlogen gemiddeld ruim 7 jongen uit. Alleen de Koolmees heeft in de nestkasten in het Liesbos tweede legsels. In 2023 waren er 5 geslaagde tweede legsels met 22 uitgevlogen jongen.

Dat is een gemiddelde van 4.5 jong per geslaagd tweede legsel. Op 9 april werd het eerste ei gelegd. Dat is aan de late kant.

Pimpelmees

Voor de Pimpelmees was 2023 na het goede jaar 2022 wederom een topjaar. Sinds 2021 zien we een toename van het aantal legsels. Dit is volgens de landelijk coördinator Marcel Visser geen landelijke trend. Het aantal legsels van 43 was veruit het hoogste in de afgelopen tien jaar. Uit de 34 geslaagde legsels vlogen 343 jongen. Ook dat is veruit het hoogste aantal in de afgelopen tien jaar. Het jaar 2022 komt met 268 uitgevlogen jongen op de tweede plaats. Gemiddelde vlogen in 2023 ruim 10 jongen uit per geslaagd legsel. Het eerste ei werd op 8 april gelegd. In 2022 was dat 30 maart

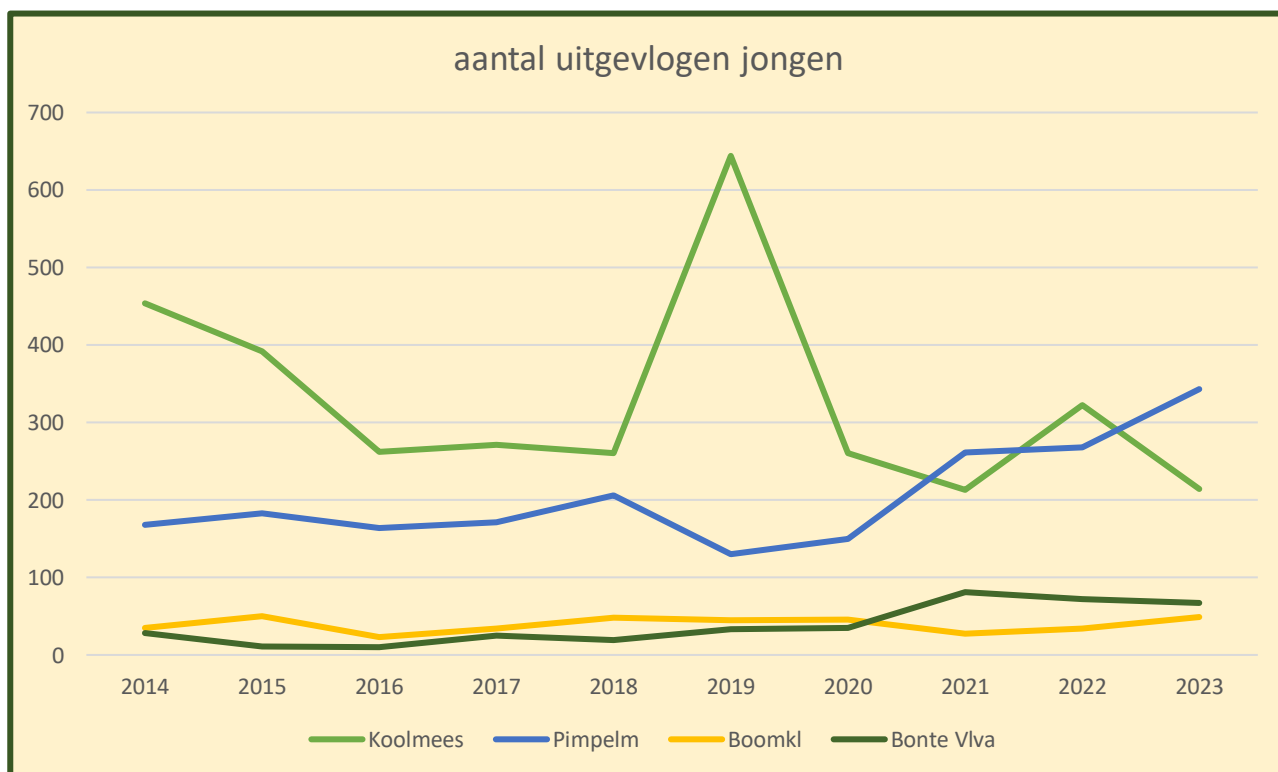
Boomklever

De Boomklevers die in de nestkasten broeden, hadden in 2023 een zeer geslaagd broedseizoen. Het gaat om een klein aantal van 8 legsels. Dat is het gemiddelde van de afgelopen tien jaar. Uit de 7 geslaagde legsels vlogen 49 jongen. Met een gemiddelde van 7 is dat aan de hoge kant. Het eerste ei werd 5 april gelegd. In 2022 was dat 30 maart.

Bonte Vliegenvanger

De Bonte Vliegenvanger heeft net als in 2022 in 13 kasten gebroed. Uit deze kasten vlogen 67 jongen. Met een gemiddelde van 5 is dat aan de lage kant. De laatste drie jaar is het aantal bezette kasten verdubbeld vergeleken met de jaren ervoor. Het eerste ei werd op 30 april gelegd. Dat is acht dagen later dan in 2022.

Gerard Sand

Verslag roofvogeltelling West-Brabant 2023

In het weekend van 16 en 17 december 2023 telden 23 leden van de West Brabantse Vogelwerkgroep de overwinterende roofvogels in West-Brabant. Het was alweer de twintigste editie van deze jaarlijkse telling, dus een mijlpaal!

Onderzoeksgebied

Zie de verslagen van de negentien voorgaande jaren. Deze zijn terug te vinden op de website van de West Brabantse Vogelwerkgroep onder publicaties. Vliegbasis Gilze-Rijen maakt vanaf 2023 geen onderdeel meer uit van het telgebied.

Methode

Op 16 en 17 december 2023 werd in de open natuurgebieden en het agrarisch gebied van Noordwest-Brabant een integrale roofvogeltelling uitgevoerd. De meeste tellers gebruikten daarbij de auto, maar direct ten noorden van Etten-Leur en ten noorden en zuiden van Breda werd vanaf de fiets geteld. Alle aanwezige roofvogels werden ingevoerd op Waarneming.nl of op kaarten ingetekend. Met name voor de gebieden waar geen telgroepen actief waren, zijn ter aanvulling losse waarnemingen van Waarneming.nl gebruikt om het beeld te completeren.

Weer

In het telweekend was het weer, op beide dagen totaal verschillend. Zaterdag 16 december was het dicht bewolkt en druilerig, slecht weer dus om het landschap te overzien met de verrekijker; hoogspanningsmasten (een geliefde zitplaats voor Slechtvalken) waren niet of nauwelijks te controleren op de aanwezigheid van roofvogels. Zondag was na een periode vooraf met veel regen een mooie dag. De zon scheen volop en in tegenstelling tot zaterdag was het veel beter weer om (roof)vogels te spotten. De gemiddelde temperatuur was met 7.5 graden Celsius aan de hoge kant voor de tijd van het jaar (bron: KNMI-daggegevens Gilze-Rijen).

Resultaten

In totaal werden er 291 roofvogels waargenomen, verdeeld over tien soorten. Het grootste aantal werd vastgesteld tijdens de telling in 2020 (495 exemplaren). Sindsdien blijft het totaal daar ruim onder. Het aantal soorten was met tien een evenaring van het record dat eerder werd bereikt in 2012, 2014 en 2015.

Voor de tweede keer werd er in het telweekend een Rode Wouw gespot (de eerste keer was in 2012).

Er werden zes Bruine Kiekendieven gemeld, alle in de Biesbosch.

Van de Blauwe Kiekendief werden veertien individuen gemeld. Alle waarnemers noteerden het geslacht.

Er werden zes adulte mannen gezien en acht keer een vrouw/juveniel (een vogel uit het eerste kalender jaar lijkt op een adulte vrouw maar heeft donkerder armpennen, een kenmerk dat in het veld overigens niet altijd goed te zien is). Van de Havik werden vijf exemplaren waargenomen.

Er werden negentien+ Sperwers geteld.

De Buizerd werd met 184 exemplaren het vaakst gezien.

Wel is er sprake van een afname. Zo werden er gemiddeld over de tien voorgaande tellingen 258 Buizerds waargenomen. Zelfs voor een opportunistische soort als de Buizerd lijkt er in het moderne agrarische landschap steeds minder te halen en ook vogelgriep heeft een negatieve invloed (zie verderop in dit artikel).

Er werden drie Zeearenden waargenomen. Twee aan de westkant van de Brabantse Wal en één bij de Dintelse Gorzen.

Er zijn 54 Torenvalken gespot. Ook deze soort lijkt het moeilijk te hebben. Zo werden er rond Steenberg in 2020 nog 19 geteld en in 2023 slechts 6.

Een Smelleken werd gezien in het open Markiezaatgebied bij Bergen op Zoom.

Van de Slechtvalk werden maar vier exemplaren geteld (vergelijk dit met de jaren 2019-2022 toen er respectievelijk 18, 18, 13 en 11 werden geteld).

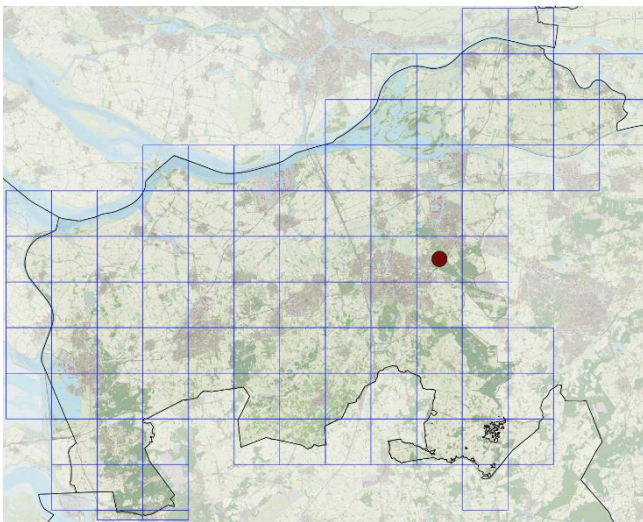
Vogelgriep heeft duidelijk impact op roofvogels als Slechtvalk en Buizerd (bron: Sovon Vogelbalans 2023). Zowel Slechtvalk als Buizerd eten besmette watervogels, de eerste vangt ze en de tweede eet van overleden dieren. Voor de winter van 2021/22 wordt de sterfte onder Slechtvalken op maximaal 56 procent geraamd. Ook werden er honderden dode Buizerds gevonden. Bij 30 procent van de geteste exemplaren bleek vogelgriep de doodsoorzaak. De totale sterfte in de populatie werd op ongeveer 12 procent geschat. Het lijkt aannemelijk dat dit (tenminste voor een deel) verklaart waarom beide soorten ook in onze tellingen een duidelijke afname laten zien.

Dankwoord

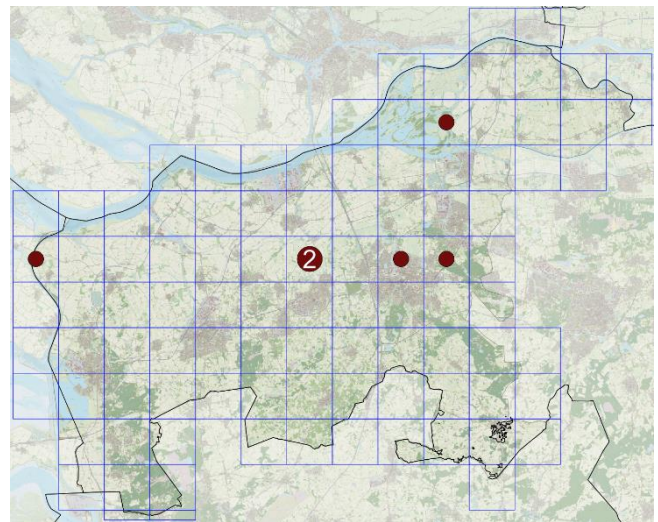
Jan Benoist, Anja Boele, Cor Borghouts, Toos Borghouts, Piet van de Broek, Ineke Buijnsters, Ger Duijf, John Frijters, Bas Gerrits, Hannie van Gils, Johan van Haperen, Henriette Huijgens, Piet van Iersel, Arnold Klaren, Martin van Leest, Wilma Rasink, Agnes van der Sanden, Hans van der Sanden, Andres Scherff, Willem Veenhuizen, Jan-Willem Wijnhoven en Paul Zom leverden een belangrijke bijdrage aan de telling. Harry van Vugt -die alle jaren telt- moest deze keer helaas verstek laten gaan. Verder wil ik ook graag iedereen bedanken die zijn of haar roofvogel-waarnemingen invoerden op Waarneming.nl.

Raymond van Breemen

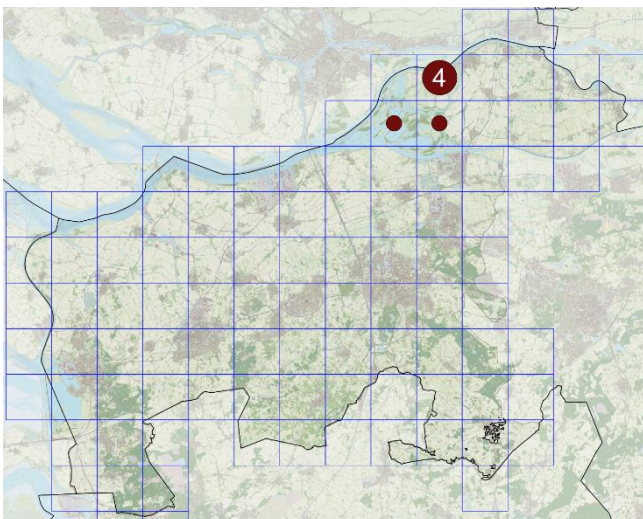
Onderzoek, inventarisaties, verslagen

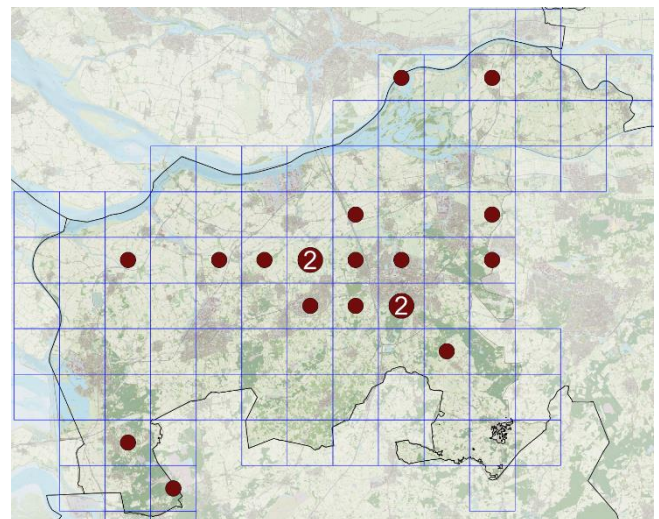
RODE WOUW
TOTAAL 1

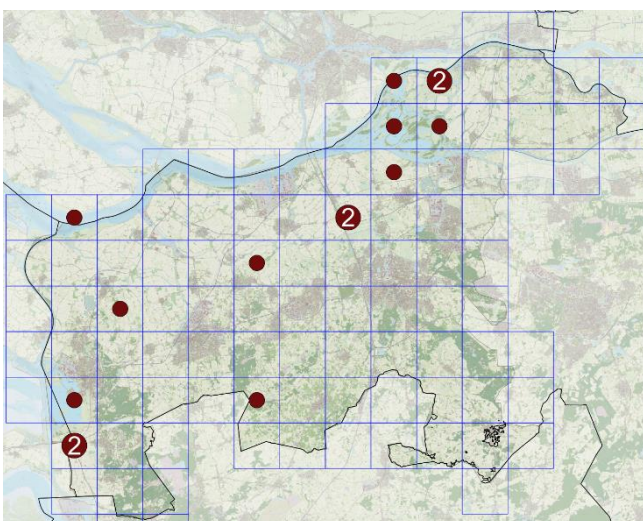
HAVIK
TOTAAL 6, MAXIMUM PER ATLASBLOK 2

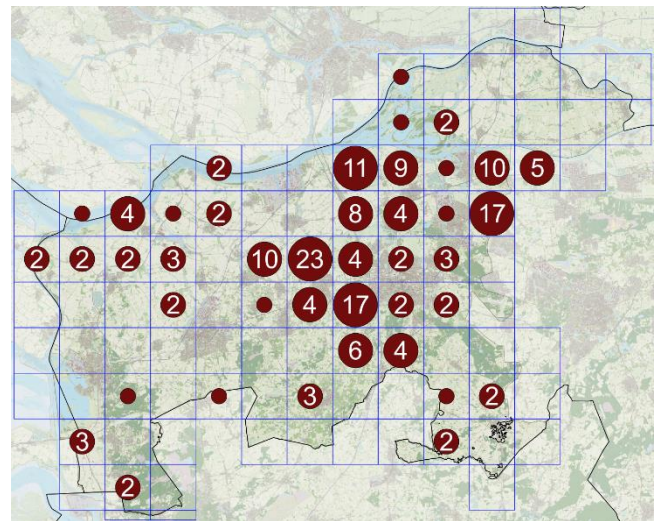
BRUINE KIEKENDIEF
TOTAAL 6, MAXIMUM PER ATLASBLOK 4

SPERWER
TOTAAL 19, MAXIMUM PER ATLASBLOK 2

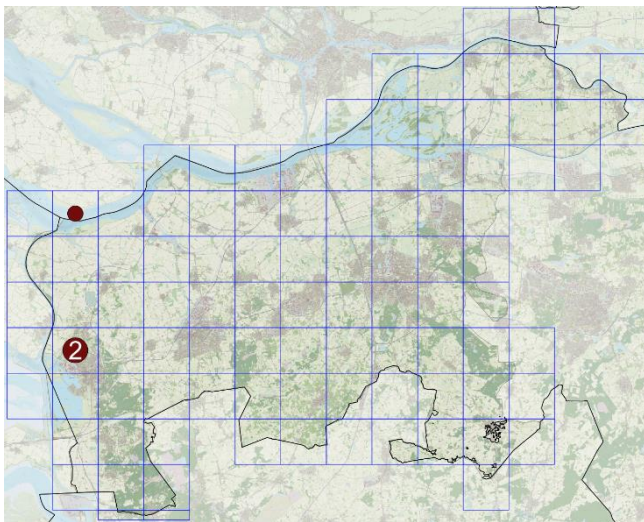

BLAUWE KIEKENDIEF
TOTAAL 15, MAXIMUM PER ATLASBLOK 2

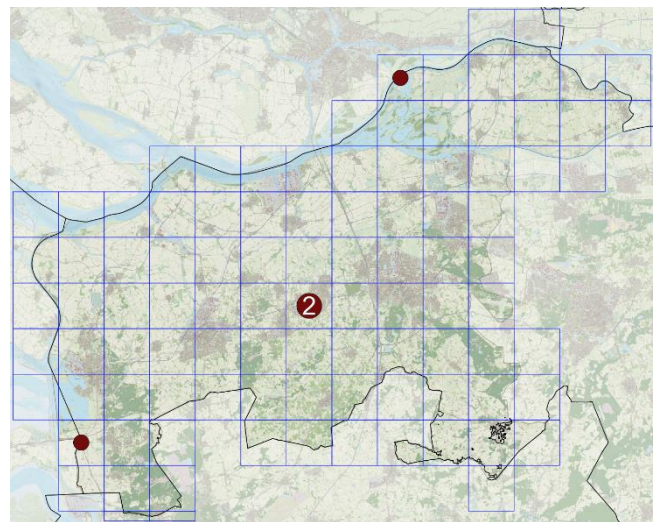

BUIZERD
TOTAAL 184, MAXIMUM PER ATLASBLOK 23

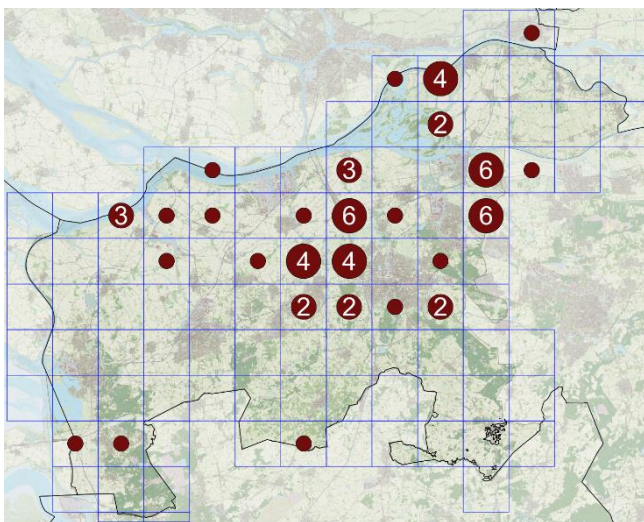
Onderzoek, inventarisaties, verslagen

ZEEAREND
TOTAAL 3, MAXIMUM PER ATLASBLOK 2

SLECHTVALK
TOTAAL 4, MAXIMUM PER ATLASBLOK 2

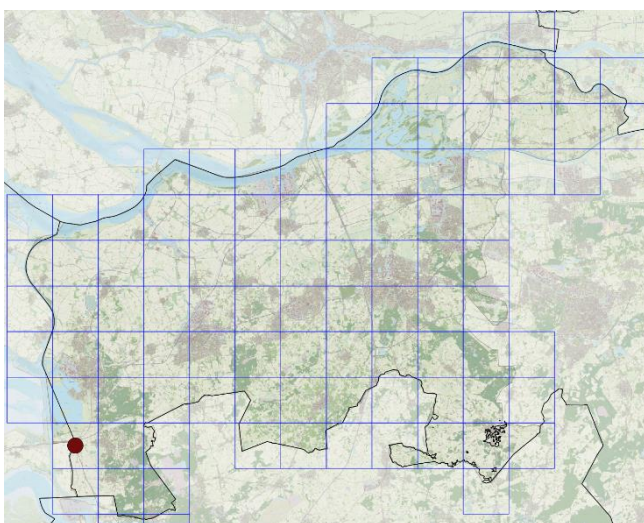
TORENAVALK
TOTAAL 59, MAXIMUM PER ATLASBLOK 6

	2020	2021	2022	2023
Rode Wouw	-	-	-	1
Bruine Kiekendief	5	2	5	6
Blauwe Kiekendief	18	12	14	14
Havik	12	9	7	5
Sperwer	12	12	24	19
Buizerd	305	217	212	184
Zeearend	5	-	1	3
Torenavalk	117	69	58	54
Smelleken	3	1	-	1
Slechtvalk	18	13	11	4
<i>Totaal</i>	<i>495</i>	<i>335</i>	<i>332</i>	<i>291</i>

TABEL 1. GETELD AANTAL ROOFVOGELS DEC. 2020 T/M 2023

Legenda verspreidingskaarten:

- Kleine stip 1
- Middelgrote stip 2-3
- Grote stip 4-10
- Hele grote stip >10
- (Vanaf 2 met vermelding van het aantal)

SMELLEKEN
TOTAAL 1

Kruisbek, *Loxia curvirostra*

De naam

De naam Kruisbek laat weinig aan de verbeelding over. Streeknamen zijn Dennenpapegaai, Kruisvink, Scheervink en Krúsbek (Fri).

Kenmerken

De Kruisbek is een stand-, zwerf- en trekvogel. Het is een relatief grote vogel met een lengte van ongeveer 15-17 centimeter en een vleugelspanwijdte van 27-30,5 centimeter. De Kruisbek is ongeveer 15 procent groter dan de Vink, *Fringilla coelebs*, of Groenling, *Chloris chloris*. De mannetjes zijn iets groter dan de vrouwtjes. Ze hebben een compact lichaam en een vrij grote kop. De snavel met gekruiste snavelpunten is de meest bijzondere snavel van de in ons land voorkomende vogels. Die gekruiste snavel is vaak moeilijk te zien. Van opzij lijkt het een forse snavel, maar hij is smal. De vorm van de snavel maakt het voor de Kruisbek eenvoudiger om met de tong tussen de schubben van de dennenkegel te peuteren. De meeste Kruisbekken zijn 'rechtssnavelig'. (de bovensnavel sluit rechts van de ondersnavel), maar er zijn ook 'linkssnavelige' Kruisbekken. Jonge juvenielen hebben aanvankelijk geen gekruiste snavelpunten. De mannetjes zijn karmijnrood. Sommige mannetjes hebben maar weinig rood, andere zijn duidelijk oranje. Dit is niet afhankelijk van de leeftijd. De vrouwtjes zijn geelgroen met een geelgroene stuit. Jonge vogels zijn eerst grijsbruin gestreept met bruingele vleugelstrepen. Kruisbekken hebben vrij donkere vleugels en een zwarte staart. Een klein aantal vogels, een op de 750, heeft duidelijke witachtige vleugelstrepen. Maar let op dat je ze niet verwart met de Witbandkruisbek, *Loxia leucoptera*. Deze hebben duidelijk witte vleugelstrepen en tertialtoppen. In de negentiende eeuw werden Kruisbekken met vleugelstrepen zelfs als een aparte soort beschreven *Loxia rubrifasciata*. De verwarring wordt soms vergroot doordat in een aantal veldgidsen de Noord-Amerikaanse ondersoort staat afgebeeld. Deze verschilt sterker van de Kruisbek dan van de Europese Witbandkruisbek. In de vlucht zijn Kruisbekken te herkennen aan hun diepe golvende vlucht en hun gevorkte staart.

De Kruisbek is een vinkachtige en is hier vooral tijdens de trek en in de winter goed waar te nemen. De Kruisbek telt negentien ondersoorten.

Geluid

Kruisbekken houden in naaldwouden contact met elkaar door hun roep. Het zijn luidruchtige vogels. Ze zijn te herkennen aan hun roep, meestal drie of vier keer 'kiep kiekiep'. De véér klinkende roep wordt steeds herhaald. Op die manier houden ze tijdens de vlucht of verplaatsing onderling contact.

Kruisbekken hebben verschillende roepdialecten. Volgens de nieuwe inzichten zouden de Kruisbekken te onderscheiden zijn in verschillende vocale typen (mogelijk ondersoorten). In Nederland is het broeden van twee typen aangetoond. Welke daarvan in West-Brabant broedt is onbekend.

Tijdens het foerageren maken Kruisbekken een zacht 'tsup-tsup' geluid. Naast de roep hebben ze een melodieuze zang met vaak herhaalde strofen. Zingen doen de mannetjes vanuit de top van een naaldboom. De zang klinkt opvallend licht voor zo'n stevige vogel. Om de zang te horen moet je van half januari tot eind maart de naaldbossen bezoeken. Ze zingen goed overdag en vaak in groepen. De zang lijkt wat op die van de Kneu, *Carduelis cannabina*, maar is minder fraai. De roep is veel bekender en die kun je het hele jaar door horen.

Voedsel

De gekruiste snavel is een handig gereedschap om zaden uit dennen- en sparappels te halen. Hangend als een papegaai aan de dennen- en sparappels peuteren ze de zaden los. Ze kunnen zelfs de zaden uit onrijpe dennenkegels peuteren. Zaden van de fijnspar en lariks hebben hun voorkeur. Het algemeen patroon in het noorden is, dat tot in het voorjaar sparrenzaden worden gegeten. Na het vallen van het zaad stappen Kruisbekken over op de later beschikbare dennenzaden, waarna vanaf de zomer opnieuw zaden van de fijnspar op het menu staan. Als er in de omgeving, van de foerageerplaats een plas water te vinden is kun je geluk hebben dat daar de kruisbekken komen drinken. Ze eten ook wel bessen, knoppen, insecten en andere ongewervelden.

In groepen trekken ze in de herfst en winter van naaldbos naar naaldbos. Vooral wanneer er in hun noordelijk broedgebied weinig sparrenzaden te vinden zijn, trekken ze massaal naar andere gebieden. Het aanbod van zaden van naaldbomen is sterk wisselend. De nomadische bewegingen van de Kruisbek kunnen een gevolg zijn van de zaaddracht van de fijnsparren in West- en Midden-Europa. Deze loopt niet synchroon met die van de noordelijke sparrenbossen.

Voorkomen

De Kruisbek komt voor in het boreale gebied van Eurazië en zuidelijk daarvan voornamelijk in gebergten. De verspreiding bevindt zich binnen de juli-isotherm van 15 en 21 graden Celsius in naaldbossen (in het noorden voornamelijk in sparrenbossen en zuidelijker ook in dennenbossen).

De Kruisbek was in West-Europa aanvankelijk een echte invasievogel, die vanaf de nazomer aankwam en bleef tot in de winter. De oudst gedocumenteerde invasie van Kruisbekken was in 1251 in Groot-Brittannië. Het fenomeen van een invasie in Nederland werd in 1897 door Kolvoort beschreven. Hij verkreeg een net gevangen paartje voor zijn volière van zijn leverancier uit Harderwijk.

Als eerste officiële broedgeval voor Nederland geldt dat bij Bilthoven in 1931. Dit volgde op het invasiejaar 1930.

Tot halverwege de jaren zeventig was de Kruisbek een incidentele broedvogel in Nederland. Definitieve vestiging vond omstreeks 1975 plaats. Ook in de ons omringende landen werd vanaf dat moment vestiging en/of uitbreiding geconstateerd.

Kruisbekken broeden het liefst in oudere naaldbossen met open plekken. Vooral in bossen met fijnspar en grove den zoals het Mastbos en de boswachterij Dorst. In de winter kun je ze ook zien in lariksen.

Kruisbekken trekken vooral vanuit Scandinavië naar het zuiden en zuidwesten, maar ze kunnen ook uit Siberië en Midden-Europa komen. Invasies van Kruisbekken treden op in jaren dat de naaldbomen in het herkomstgebied geen of weinig zaden dragen. Omdat ze zo afhankelijk zijn van zaden van naaldbomen hebben ze dus een nogal nomadisch bestaan. De invasies vangen meestal aan in juni, bereiken hun hoogtepunt in juli en augustus en nemen in de loop van de herfst af. Het aantal doortrekkers in Nederland bedroeg in 2008-2012 2000-10.000 vogels. Doordat het broedseizoen vroeg begint kan de trek al in mei, juni of juli beginnen. In oktober kan een tweede piek volgen van Scandinavische vogels die op zoek zijn naar dennenzaden. Het aantal Kruisbekken schommelt sterk van jaar tot jaar, zowel binnen als buiten het broedseizoen.

Tijdens invasies in de jaren negentig liepen de aantallen soms op tot wel 10.000 tot 20.000 broedparen. Inmiddels zijn de aantallen weer afgenomen. Het aantal broedparen in 2018-2020 werd geschat op 400-800. Dit heeft ook te maken met de omvorming van de bossen. Naaldbossen worden vervangen door meer gemengde bossen en loofbossen. Daarnaast worden naaldbossen gekapt in het kader van heideherstel. Er blijft echter voldoende naaldbos over, zodat de Kruisbek niet als broedvogel zal verdwijnen uit Nederland. Maar de aantallen uit de jaren negentig zullen waarschijnlijk niet meer gehaald worden. Het maximum aantal overwinteraars in 2013-2015 bedroeg 2000 tot 30.000 vogels. Van het terugtrekken van de invasievogels naar het noorden of oosten wordt eigenlijk nooit iets gemerkt.

Broedbiologie

Onder de Nederlandse broedvogels zijn er weinig die zo vroeg broeden als de Kruisbek. In de winter vindt de paarvorming plaats in de rondtrekkende groepjes. De eieren worden van februari tot in april gelegd. Het begin van de legtijd wordt gedeeltelijk bepaald door de beschikbaarheid van voedsel. Ze kunnen twee broedsels per broedseizoen groot brengen. Het nest wordt gemaakt in de top van een naaldboom op een zijtak. Alleen het vrouwtje bouwt het nest van takjes, stukjes schors, mos, gras, haartjes van zoogdieren en veertjes.

Het legsel bestaat uit 3-4, grijsachtig tot blauwachtig witte eieren met lichte bruine streepjes en vlekjes, die in 14-16 dagen worden uitgebroed. De jongen worden 20-25 dagen gevoerd door beide ouders. De oude vogels doen dit vaak nog enkele weken na het uitvliegen. Dicht bij het nest zijn ze territoriaal, maar ze broeden vaak in losse groepjes.

In Europa zijn Kruisbekken broedvogels van noordelijke naaldbossen en gebergten verspreid over Europa zoals de Alpen en de Pyreneeën. Maar je vindt ze ook in aangeplante naaldbossen in het laagland. Zoals in de naaldbossen in de Baronie van Breda. Tot de jaren zeventig zijn nooit broedpogingen gemeld voor West-Brabant, Toch zijn er uit 1963, na de invasie van 1962, meldingen bij Chaam en Breda die, volgens de huidige inzichten, op broedpogingen duiden. De Kruisbek broedt sinds de jaren zeventig met enige regelmaat in Nederland. Vooral in de naaldbossen in Drenthe en op de Veluwe. Het aantal broedparen schommelt tussen een paar honderd tot een paar duizend. Na 1979 werd de Kruisbek een regelmatige verschijning in de West-Brabantse naaldbossen.

Hans van der Sanden

Literatuur:

SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels
SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000
Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederlandse Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen
Broedvogels in Nederland 2020. Sovon Vogelonderzoek Nederland. Verschenen of verdwenen. SOVON.
Avifauna van Noord-Brabant, van Erve 1967
Samenwerkingsverband West Brabantse Vogelwerkgroepen 2007. Atlas van de West-Brabantse broedvogels, NPN media, Breda
Archief Vogelwerkgroep.

FOTO'S RIA LAMBREGTS

Afschot van Knobbelzwanen

Inleiding

In het vorige Hupke, nr. 195, is al geschreven over ons bezwaar tegen de beschikking van de provincie Noord-Brabant. Op 30 oktober hebben we samen met Stichting Fauna4live en de Stichting Animal rights onze bezwaren mogen toelichten. Daarvoor gingen Bert van de Haar, Piet van Iersel en Laurie Rijdsdijk naar 's-Hertogen-bosch. Ze kwamen tegenover een vier man sterke commissie te zitten die nog eens versterkt werd met de OBDN-vertegenwoordigers en een lid van Faunabeheer.

Inmiddels heeft de provincie Noord-Brabant een besluit genomen op ons ingediende bezwaar aangaande de verleende vergunning voor een periode van zes jaar voor verjaging van Knobbelzwanen met ondersteuning door afschot. De bezwarencommissie is wel van oordeel dat de motivatie van de verleende vergunning onvoldoende is geweest, maar uiteindelijk blijft de vergunning wel in stand, met wat kleine aanpassingen. Hieronder staat kort het advies van de commissie en vervolgens de aanpassingen door de provincie. Uiteindelijk schieten de Knobbelzwanen er niks mee op. Vandaar dat ook inmiddels contact is gezocht met de andere bezwaarmakers, Stichting Fauna4Life en Stichting Animal Rights. Samen gaan we naar de rechter met een goede advocaat.

Advies bezwaargronden

De commissie adviseert het besluit naar aanleiding van de ingediende bezwaren **in stand te laten**, onder aanvulling van de motivering. Voor het overige adviseert de commissie dat er geen aanleiding bestaat om het besluit te herzien, aan te vullen of te vernietigen. De commissie is van oordeel dat wij het bestrijden van het besluit onvoldoende hebben gemotiveerd op de volgende punten: welke specifieke maatregelen per wildbeheereenheid ingezet kunnen worden en wanneer gesteld kan worden dat deze middelen op effectieve wijze zijn ingezet; wat er onder ondersteunend afschot wordt verstaan en welk ondersteunend afschot gebruikt mag worden; waarom de ontheffing voor de duur van zes jaar is verleend; hoe het noodzakelijke onderscheid tussen soorten kan worden gemaakt voor zonsopkomst.

Hierna volgt het besluit van de provincie (wij)

Nadere motivering van maatregelen

In de 'Faunaschade PreventieKit', module zwanen (Schade door zwanen voorkomen of beperken – Faunaschade PreventieKit van BIJ12, hierna te noemen preventiekit) is aangegeven met welke preventieve maatregelen men gewasschade door zwanen kan voorkomen of beperken. Een middel wordt op effectieve en doelmatige wijze ingezet, indien dit conform deze preventiekit is gedaan. Ook voor het aan verjaging ondersteunend afschot is een richtlijn gegeven. Hierin is aangegeven dat minimaal twee keer per week schade bestreden moet worden door middel van afschot van de schadeveroorzakende diersoort in de periode dat er schade wordt veroorzaakt en dat op grotere percelen, bij kwetsbare gewassen of bij veel schadeveroorzakers een grote inspanning (hogere frequentie en/of inzet meerdere schadebestrijders/meer geweren) nodig is.

Nadere motivering voor ondersteunend afschot

Ondersteunend afschot betekent de inzet van het geweer voor het afschot van Knobbelzwanen om de verjaging te ondersteunen. Dat houdt in dat naast het verjagen met een gewerschot in de lucht het geweer op grond van de ontheffing ook ingezet kan worden om een individuele Knobbelzwaan te doden om daarmee het afschrikkende effect te vergroten. Daarmee wil de provincie zeggen dat het waarschijnlijk is dat het doden van een Knobbelzwaan de andere Knobbelzwanen ertoe zal brengen het perceel niet meer te bezoeken. Op welke gronden dit wordt aangenomen is niet aangegeven. Ik betwijfel dit ten zeerste. De preventiekit (paragraaf 2.4) geeft aan dat er bij het afschot om verjaging te ondersteunen de volgende handelwijze hoort. De schadebestrijder schiet individuele dieren ter verjaging waarbij het gaat om directe schadebestrijding. Dit gebeurt op het perceel waar schade aan wordt toegebracht. Afschot mag enkel plaatsvinden door een jachtaktehouder. In artikel 3.13 van het besluit natuurbescherming wordt aangegeven dat het geweer een gladde loop met een kaliber van ten minste 24 en ten hoogste 12 heeft of een getrokken loop met een nominaal kaliber van ten minste .22 inch/5.58 millimeter. In de wet zijn voor Knobbelzwanen geen aanvullende eigenschappen opgenomen. Wij verbinden om die reden een extra voorschrift aan het besluit over de eigenschappen van het geweer, zijnde: "als geweer dient gebruikt te worden hagelgeweer kaliber 12, 16 of 20, dan wel kogelgeweer vanaf kaliber .22 magnum (centraalvuur)".

Nadere motivering van de duur van de ontheffing

De ontheffing is aangevraagd en verleend voor de duur van het gehele Faunabeheerplan 2023 - 2029 (hierna: FBP). Dat is voor een duur van zes jaar. Het doel van het Faunabeheerplan is om planmatig, samenhangend en gebiedsgericht een aanpak te hebben voor schadebestrijding, populatiebeheer en jacht. Om effecten van het Faunabeheerplan te kunnen zien (op de belangen, maar ook op de populaties) is een langere periode noodzakelijk. Daarom hebben wij ingestemd met een ontheffing voor de duur van zes jaar.

Daarnaast kunnen wij ten alle tijden, zoals omschreven is onder de alinea 'gunstige staat van instandhouding' uit het advies van de commissie, beslissen om de ontheffing in te trekken indien daar een gegronde aanleiding voor is. Is hierna provincie aan het woord of de VWG? Hier staat geen procedure voor beschreven. Derhalve is deze uitspraak onduidelijk.

Nadere motivering van het onderscheiden van soorten

De schadebestrijders die de ontheffing perceelsgebonden toepassen, zijn jachtaktehouders. Hiervoor hebben zij een jachtkursus moeten volgen en zijn daarmee bekend met diverse beschermde in het wild levende diersoorten, waaronder ook zwanen zoals de Knobbelzwaan, Wilde zwaan en Kleine Zwaan. Een schadebestrijd(st)er is daarnaast veel (vaak meerdere keren per dag) in zijn jachtveld aanwezig. De dag(en) voorafgaand aan het verjaging ondersteunend afschot krijgt de schadebestrijder daarmee dus een duidelijk beeld van de soorten die aanwezig zijn op het perceel. Indien er op die momenten (overdag) een gemengde groep zwanen is gezien, zal er dus de volgende dag een uur voor zonsopkomst niet tot aan verjaging ondersteunend afschot overgegaan worden. Om verder te waarborgen dat er geen andere soorten worden gedood zullen wij een extra voorschrift aan de ontheffing verbinden. Deze luidt: "een uur voor zonsopkomst mag men wel het geweer inzetten om Knobbelzwanen te verjagen, door een schot in de lucht. Hierbij mogen geen vogels worden gedood".

Ambtshalve nadere motivering

Aanvullend op het advies van de commissie achten wij het raadzaam om het besluit op twee aspecten nader te motiveren. Ten eerste ten aanzien van het begrip gewassen dat in het besluit wordt genoemd. Voor dit begrip wordt aansluiting gezocht bij het Faunabeheerplan, dat tevens onderdeel van de aanvraag uitmaakt.

In het Faunabeheerplan zijn voor de gewassen getaxeerde waarden van grasland (waaronder nieuw grasland, graszaad, granen en koolzaad) opgenomen. Gelet op het feit dat het Faunabeheerplan wordt gebruikt ter onderbouwing van de aanvraag en tevens onderdeel uitmaakt van de ontheffing is het volgens ons duidelijk dat het begrip gewassen alleen kan worden gezien als van toepassing zijnde op de gewassen die hierin als zodanig zijn

beschreven. De commissie heeft in het advies verder overwogen dat het duidelijk is dat het doel van de ontheffing niet is om de populatie te verkleinen maar om de schade aan gewassen te voorkomen. De commissie heeft verder overwogen dat dit mede wordt gewaarborgd door het feit dat, als het op enig moment minder goed zou gaan met de Knobbelzwaan, de ontheffing kan worden ingetrokken op grond van artikel 5.4 van de Wet natuurbescherming. Het besluit is derhalve aangepast met het volgende:

Gelet op bovenstaande overwegingen hebben wij overeenkomstig het advies van de hoor- en adviescommissie besloten het besluit onder aanvulling van de motivering in stand te laten; extra voorschriften aan het besluit te verbinden, te weten:

14. Als geweer dient gebruikt te worden hagelgeweer kaliber 12, 16 of 20, dan wel kogelgeweer vanaf kaliber .22 magnum.

15. Een uur voor zonsopkomst mag men wel het geweer inzetten om Knobbelzwanen te verjagen, door een schot in de lucht. Hierbij mogen geen vogels worden gedood.

16. Per bestrijdingsactie mogen er niet meer dan twee exemplaren van de Knobbelzwaan worden gedood.

Piet van Iersel en Bert van de Haar

KNOBBELZWAAN, FOTO, LUKK VERMEER

De kip, de Havik en ander leuk schorriemorrie

Een ezel stoot zich geen twee keer aan dezelfde steen. Ik wel vaker. Op 21 november, bij vertrek, werd nog geroepen: 'Doe de kippen eerst in de ren voordat we wegrijden, anders zijn ze straks meegenomen'. "Nee, ze zijn net buiten en laten zich nu niet door wat graantjes teruglokken" riep ik terug. We zijn maar even weg, dat loopt wel los waren mijn gedachten daarbij.

Natuurlijk had ik beter moeten weten, de dieren om ons heen kennen onze gewoonten beter dan wij die van hen. De reeën kijken even op als ze ons zien. "Oh dat zijn die twee maar, die zijn te vertrouwen". Merels, Roodborsten en mezen roepen rond dat we in de tuin bezig zijn en kijken van dichtbij toe tijdens het werk. Ook de Havik weet nauwgezet wanneer we buiten bezig zijn en ook wanneer die zwarte auto wegrijdt met de menselijke wezens. Dat is de kans op een dikke zwarte kip!

Terug van weggeweest, een lichte schemerlucht kleurde de hemel al naar roze en violet, sprong ik snel uit de auto om m'n lieve kippen en haan in de ren te roepen. Geen reactie, dat belofde weinig goeds en m'n hart sloeg in mijn keel. Het zal toch niet?... Maar jawel, net achter de takkenril lag een geslagen kip, nog warm, de nek gebroken. Een opengereten stuk borst verraadde wie daar geweest was. De Havik was door ons gestoord in haar avondmaal en geruisloos verdwenen. Het kostte anderhalf uur voordat alle kippen en de haan veilig de ren waren ingelokt. De weerzin over de dode kip maakte plaats voor het veilig stellen van de rest van het maal voor de Havik. Je kunt haar al die moeite toch niet voor niets hebben laten doen. Aan de weilandrand werd de kip neergelegd, dicht bij de nachtcamera.

De volgende dag begon het schouwspel. De Havik had haar prooi vijftig meter verderop snel ontdekt en zat haar te plukken. De kraaien vlogen constant boos roepend rond, de rest van de vogelwereld waarschuwend voor die gemene vogel.

Twee Buizerds die zich in het aanpalende weiland dagelijks te goed doen aan wormen, muizen en mollen waren in geen velden of wegen te zien. Net nadat we deze constatering samen gedaan hadden leek het of die Buizerds een aanvalsplan hadden gesloten. Samen doken ze richting de Havik die schrok en wegvloog. De Buizerds leken geschrokken van hun eigen succes en durfden niet goed op de kip te gaan zitten. Ze vlogen geregeld heen en weer, kijkend naar de prooi. Uiteindelijk ging er één eten terwijl de ander wat hoger in een boom op de uitkijk bleef zitten. Na voldaan te zijn vertrokken ze en enkele uurtjes later was de Havik er weer. Op die momenten is duidelijk te zien met hoeveel meer kracht de Havik zo'n prooi openrijt dan de prutsende Buizerds.

De Havik kreeg de camera in de gaten en begon de prooi te verslepen naar buiten het gezichtsveld.

Andere vogels die ook wel een eiwitrijk hapje lustten, vlogen steeds de kastanjeboom in. Eerst de lawaaierige Gaaien die heen en weer wipten en hoopten dat de Havik een tijd weg zou zijn. De Merel kwam ook geregeld kijken, een overijverige Roodborst vloog af en aan. Al dit leuk schorriemorrie heeft intussen buiten gezichtsveld van de Havik vast ook een eiwitrijk stukje meegepikt. Deze Havik had niet de gewoonte om de hele dag bij de prooi te blijven. Ze vloog het nabijgelegen bos in, omhoog tussen de douglassparren uit ons gezichtsveld. Na enkele uren kwam ze steeds terug.

Ook de nachten brachten verrassingen bij de dode kip.

Doorn in ons oog zijn de vele katten die vrij rond lopen, de beelden op de camera bevestigen dat ze ook 's nachts actief zijn in het natuurterrein dat we zo graag alleen voorbestemd houden voor de wilde dieren.

Er was verder een korte glimp van de bunzing te zien en het hoogtepunt, er dook een moer op, een prachtige vos, goed in de vacht met een dikke staart.

Na dat nachtelijke bezoek was de rest van de kip verdwenen, we verdenken de vos van het schalks stelen van de haviksprou. De tweede nacht liet ze zich ook vastleggen, ze liep toen op zoek naar geuren de omgeving af in de hoop op nog een lekker hapje.

De dood van mijn kip bracht spijt, maar ook mooie waarnemingen.

De natuur is soms wreed, in ieder geval dagelijks boeiend!

Mary Holleman-ter Meulen

Verslag Uilenbroedseizoen 2023

Voor het vijftiende jaar is door onze Uilenwerkgroep de monitoring van Steen- en Kerkuil gedaan in de elf deelgebieden in Breda e.o.

2023 gaat de boeken in als een goed jaar voor de Steenuil en een minimaal jaar voor de Kerkuil.

Steenuil

De laatste jaren zijn er steeds rond de tachtig juveniele Steenuilen uitgevlogen; in de jaren 2010-2013 lag dit aantal rond de dertig.

Opvallend verschijnsel was dat er in 2023 op veel minder plaatsen is gebroed dan de jaren ervoor terwijl in vergelijking daarmee net zoveel juvenielen zijn uitgevlogen. Op 28 locaties zijn met succes 86 juveniele Steenuilen uitgevlogen. Voorgaande jaren is op veel meer plaatsen gebroed (2022>37, 2021>39) maar het aantal uitgevlogen juvenielen verschilde nauwelijks .

Drie gebieden, Teteringen e.o., Prinsenbeek-zuid en Hoge Bremberg vormen het grootste deel van het broedgebied. Uit deze drie gebieden is 76 procent van het totaal aantal uitgevlogen juveniele Steenuilen in Breda afkomstig.

Bedreigingen

Wij als uilenbeschermers ondervinden elk jaar weer dat territoria van uilen worden verstoord. Mooie plekjes waar ze al jaren broeden verdwijnen, bijvoorbeeld doordat er nieuwe bewoners komen die alles spic & span maken. Spelende joelende kinderen, ronkende motoren en alles betegeld maken de ellende voor de Steenuil compleet. Wegwezen dus,... maar waar naar toe?

En dan moet er ook nog gebouwd worden en dat gaat in Breda precies gebeuren op plaatsen waar de meeste Steenuilen zitten. De 900.000 woningen die er de komende zeven jaar in Nederland bij moeten komen gaan ten kosten van de natuur, maar ja.....er moet ook gewoond worden.

Dus komen er woningen bij:

Teteringen 650 woningen in gebied waar vier territoria van de Steenuil zijn

Prinsenbeek 450 woningen in gebied waar drie territoria van de Steenuil zijn

Hoge Bremberg, een nog onbekend aantal woningen in een gebied waar zes territoria van de Steenuil zijn

Kerkuil

Op acht verschillende locaties in Breda zijn in totaal 24 juveniele Kerkuilen uitgevlogen. Het topjaar tot nu toe was 2019, toen vlogen er 61 juvenielen uit vanaf 21 locaties. Het broedsucces bij Kerkuilen is sterk afhankelijk van het prooiaanbod van muizen dat elk jaar fluctueert

Martin van Leest

Steenuil		Kerkuil		
jaar	Totaal aantal locaties	Totaal Aantal uitgevl juveniel	Totaal aantal locatie	Totaal aantal uitgevl juveniel
2023	28	86	8	24
2022	37	89	6	10
2021	39	76	14	51
2020	42	46	25	22
2019	47	62	21	61
2018	40	44	16	45
2017	43	36	13	34
2016	33	55	16	27
2015	23	38	13	16
2014	41	72	6	33
2013	40	31	6	12
2012	43	39	8	22
2011	38	53	5	13
2010	36	32	5	13

Broedseizoen 2023	Steenuil		
	Aantal Su	Aantal Su juveniel	Totaal Su territoria
1 Prinsenbeek-noord	1	6	2
2 Haagse Beemden	1	4	1
3 Teteringen	7	31	11
4 Bavel	1	0	3
5 Galder	1	2	2
6 Aa of Weerijis	1	4	1
7 De Rith	6	4	6
8 Prinsenbeek zuid	6	24	8
10 Cauwelaar	1	0	1
11 Hoge Bremberg	3	11	11
Totaal	28	86	46

Fenologie-onderzoek, wie helpt mee?

Fenologie betekent letterlijk de leer van de verschijnselen. Het is de leer van de betrekkingen tussen het weer en het leven in de natuur. Zoals de ontwikkeling van bladeren en de start van de bloei van planten in onze omgeving. Het fenologie-onderzoek vindt jaarrond plaats maar van oudsher krijgen de waarnemers in het voorjaar de meeste aandacht. Denk maar aan de terugkeer van de zomervogels zoals de Boerenzwaluw, *Hirunda rustica*.

Trekbewegingen zijn belangrijke fases in de jaarcyclus van in het wild levende vogels. In sommige gevallen is het verloop genetisch bepaald, in andere gevallen is het aangeleerd. Denk maar aan de Koekoek, *Cuculus canorus*, die als jonge vogel, in de herfst, alleen naar Afrika vliegt, of de Grutto's, *Limosa limosa*, die jaarlijks in grote groepen, oude en jonge vogels, van West-Afrika naar ons land vliegen. Het hele traject dat daarbij gevolgd wordt vereist een goed oriëntatievermogen, het goed reageren op de weersomstandigheden en een kennis van mogelijke foerageerplaatsen en rustzones. De timing van de trek is belangrijk voor de slaagkans ervan. Vogels moeten, in het voorjaar, tijdig vertrekken vanuit hun winterverblijfplaatsen om op het juiste moment aan te komen op hun bestemming. In het geval van insectenetende zangvogels is het belangrijk dat de voedselbronnen beschikbaar zijn bij aankomst. Sommige soorten passen de timing van hun trekbewegingen voortdurend aan. Andere slagen er moeilijker in om dit te doen en zijn sterker gebonden aan hun genetisch bepaalde agenda.

Denk b.v. aan de Bonte Vliegenvanger, *Ficedula hypoleuca*. Maar wat gebeurt er als de weersomstandigheden of het klimaat snel veranderen? Lukt het ze niet zich aan te passen? Wat voor invloed heeft dit dan op de populatie van een soort zowel qua talrijkheid als verspreiding? De bestudering van zulke jaarlijks terugkerende verschijnselen in de natuur heet fenologie.

Als Vogelwerkgroep zijn we vooral geïnteresseerd in de aankomstdatum van de zomergasten.

Wie hoort de eerste Fitis, *Phylloscopus trochilus*, of Nachtegaal, *Luscinia megarhynchos*, of ziet de eerste Boerenzwaluw in West-Brabant?

Als je er zeker van wilt zijn dat je een Fitis ziet en geen Tjiftjaf, *Phylloscopus collybita*, zul je hem moeten horen zingen. Uiterlijk verschillen de twee soorten in het veld slechts heel weinig. Wil je aan het fenologie-onderzoek meedoen geef dan door dat je je eerste Fitis hebt **gehoord**. Voor de meeste andere vogels zijn de uiterlijke kenmerken voldoende om de soort te bepalen. Maar als je je eerste Nachtegaal hoort zingen, mag je hem ook doorgeven. Dit is een soort die je vaak moeilijk te zien krijgt.

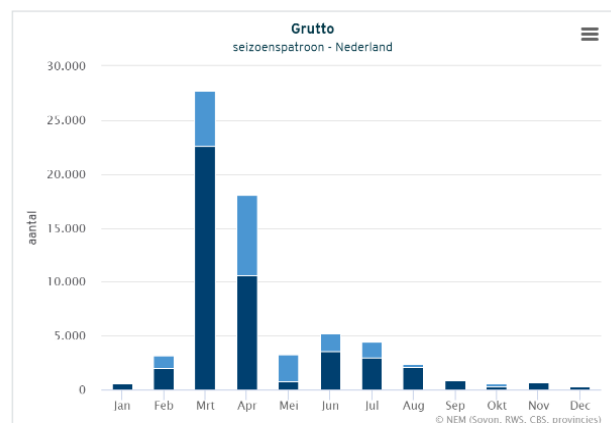
Om te kunnen verklaren waarom de eerste Boerenzwaluwen dit jaar bijvoorbeeld een week eerder in ons land aankomen dan vorig jaar zijn veel gegevens nodig. Dus ook al zou het de tiende waarneming van een Boerenzwaluw zijn en twee weken later dan een eerste melding, geef hem door. Dit kan op waarneming.nl, of rechtstreeks aan mij ahsanden@hetnet.nl. Hoe meer waarnemingen er van een soort binnenkomen, hoe interessanter het wordt om de gegevens van meerdere jaren te vergelijken. Dus daarom de oproep aan iedereen: geef je waarnemingen door! Als je wilt weten om welke soorten het gaat, kijk dan op de website van de Vogelwerkgroep of in 't Hupke nr.194 herfst 2023. De resultaten worden weer op de site en in 't Hupke geplaatst.

Hans van der Sanden

Seizoensvoorkomen

seizoenspatroon

aantallen recent (Meetnet Watervogels)

GRUTTO, FOTO HANS VAN DER SANDEN

Nieuwjaarsbijeenkomst 2024

Op 10 januari was er weer een leerzame nieuwjaarsbijeenkomst van onze Vogelwerkgroep. Koffie en thee, met wat lekkers, stonden klaar. Dat was wel nodig nadat iedereen zich door de barre koude had gewaagd.

Onze voorzitter, Bert, heette iedereen welkom en wenste ons een voorspoedig vogeljaar. Zoals gebruikelijk was er ook nu weer een vogelquiz. Op elk van de tien tafels lag een formulier waarop de antwoorden konden worden genoteerd. De quiz bestond uit diverse blokken met telkens een andere insteek. Het eerste blok ging over het herkennen van de vogel aan de hand van een filmpje. Verder waren er onder andere vragen over het herkennen van vogelgeluiden en het herkennen van vogels op basis van een kleurschema, gemaakt door een kunstenaar.

Daarna werd gevraagd naar allerlei weetjes uit 't Hupke, voor de trouwe lezers van dit interessante blad natuurlijk een fluitje van een cent. Na elk blok vragen werd dit nagekeken door een groep aan een andere tafel. Over de uitslag viel uiteraard niet te twisten, want de jury was 'alwetend'. Piet van Iersel noteerde de uitslagen op een groot overzichtsbord. Alles helder en transparant. Na drie blokken was er een korte pauze om de inwendige mens te versterken. Nadat de uitslag bekend was, was het tijd voor het 'moment supreme', de uitreiking van de 'gouden wisselveer'. Het groepje van de Dintelse Gorzen ging er met de gouden veer vandoor. Aan Mitchell Krijnen de eer om zijn naam toe te voegen aan de lijst winnaars van de veer. Hierna volgde nog een gezellige nazit waarin de ditjes en datjes konden worden uitgewisseld met daarbij een drankje (voor eigen rekening) en een hapje van de vereniging. Gezellig, want er waren ook leden die je al lange tijd niet gezien had. Alles bij elkaar weer een geslaagde nieuwjaarsbijeenkomst. We verheugen ons alweer op een interessant vogeljaar en de nieuwjaarsbijeenkomst van 2025.

Frans Aarts

FOTO'S, INEKE BUIJNSTERS

Mitchell Krijnen

Deze keer maken we kennis met de winnaar van de Gouden Veer. Met 24 punten werd het team aan zijn tafel winnaar van de Nieuwjaarsquiz. Vervolgens zat het geluk voor Mitchell in de juiste enveloppe. Nu mag de wissel-trofee een heel jaar bij hem thuis op een mooi plekje staan.

Hoe belangrijk is het vogelen voor jou?

Heel belangrijk. Ik doe het nu zo'n 33 jaar en verheug me nog steeds op een dagje vogelen. Ook bij de wandelingen met de hond bij de Waterkokers of het Cadettenkamp gaat de verrekijker vaak mee. Het is natuurlijk ook gewoon lekker om buiten te zijn.

Wat betekent de Vogelwerkgroep voor jou?

In mijn eerste jaren als lid, de jaren negentig van de vorige eeuw, was ik goed bij de Westbrabantse betrokken. In het MEC bij Wolfslaar heb ik vele lezingen en vergaderingen bijgewoond. Ik ben zelfs nog enige tijd penningmeester geweest. Maar vergaderen is niet mijn hobby, dus daarmee ben ik gestopt. Ook de bijeenkomsten in café Heuvelzicht heb ik meermaals bezocht, maar daarna is er een beetje de klad in gekomen. Ik probeer in ieder geval de nieuwjaarsbijeenkomst bij te wonen, de quiz wil ik natuurlijk niet missen, zeker niet nu ik de Gouden Veer gewonnen heb 😊.

Waarom ben je lid geworden?

Ik denk om mee te kunnen naar de tellingen op de Dintelse Gorzen waar al sinds de afsluiting van het Volkerak maandelijks geteld werd. Een cursus was er indertijd niet, al doende heb ik daar en bij andere inventarisaties veel opgestoken van andere vogelaars.

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Met de Dintelse Gorzen-groep hebben we al vele buitenlandse reizen gemaakt. In Extremadura in Spanje kwamen we een keer een Duitse vogelaar tegen die in de schemering met een oude ruimtetelescoop naar een grot

keek waarin een Oehoe een nest had. Wij mochten ook allemaal even kijken. Intussen zette hij wat geluidsboxen op zijn auto en liet het oehogeluid horen "om de volwassen Oehoe te lokken". Veel gekker is het nooit meer geworden denk ik. We hebben wel allemaal het oehoejong kunnen zien!

Wat is je lievelingsvogel?

Momenteel de Vuurgoudhaan. Zo klein en toch zo mooi. Deze winter heb ik op veel plekken een Vuurgoudhaan gezien, dat maakt de keuze wat gemakkelijker. Over een tijdje is vast weer een andere vogel favoriet.

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Ik ga vaak de natuur in om 'gewoon te vogelen', tel elke maand op de Dintelse Gorzen en sinds twee jaar doe ik ook een broedvogelinventarisatie in de nieuwe plasdras-gebieden in de Lage Vuchtpolder. En jaarlijks de tuinvogeltelling natuurlijk.

Wat is het mooiste vogelland?

Nederland, fantastisch veel te zien en dat bijna altijd op een afstand die heel goed te doen is.

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

De Dintelse Gorzen. Ik tel daar inmiddels 33 jaar vrijwel elke maand samen met een geweldige club alle vogels en na de telling volgt meestal nog een lekker drankje.

Dus, beste lezer, wil je ook dit mooie gebied ontdekken, sluit je dan aan bij onze groep. Gezien de gemiddelde leeftijd zijn nieuwe tellers zeer welkom. Je kunt je melden via

dintelsegorzen@westbrabantsevwg.nl

Nog dichterbij huis zijn overigens ook heel leuke gebieden. Ik kom graag in boswachterij Dorst en in mijn eigen woonomgeving in het Haagse Beemdenbos. En natuurlijk in de Lage Vuchtpolder.

Kun je vogelen combineren met je werk of andere hobby's?

Dat gaat prima, dat was al zo toen ik nog werkte en dat is nu ik gepensioneerd ben zelfs nog makkelijker geworden. Al zit het oppassen op kleinkinderen het vogelen af en toe in de weg. Maar dat is dan weer niet zo erg.

Zijn we nog wat vergeten?

Vogelen is vooral erg leuk als je dat met vrienden mag doen en daarom dank voor de vele mooie momenten aan m'n Dintelse vogelmatten. Op naar de volgende telling en de volgende trip mannen!

Ineke Buijsters

De Gaas

Algemeen

Tegen / in het Stadsbos 013 bij Tilburg ligt een stukje natuur, ingeklemd tussen de bebouwing van de Reeshof en de Bredaseweg: De Gaas, 28 hectare groot en eigendom van gemeente Tilburg.

Ligging en bereikbaarheid

Witbrandlaan West 1, Tilburg.

Parkeren kan in de naastgelegen wijk Witbrand, tussen de bebouwing is voldoende parkeerruimte. Je steekt de weg over en bent in De Gaas.

Beschrijving

De Gaas is een typisch ontginningsbos, je vindt er veel grove den, inmiddels vermengd met berk, zomereik en Amerikaanse eik, en in de ondergroei lijsterbessen en Amerikaanse vogelkers.

In 2023 is een deel (8 ha) van het gebied ten prooi gevallen aan brand, en daar staat nu jonge aanplant van vooral eiken.

Een deel is droge heide, die door plaggen en andere maatregelen in stand gehouden wordt.

Het gebied is vooral bedoeld als recreatiegebied/ park voor de Tilburgers, maar heeft ook wel natuurwaarde, vooral door de afwisseling: heide, dennen, oud beukenbos en jonge aanplant / opslag.

MIDDELSTE BONTE SPECHT FOTO, RIA LAMBREG

Mogelijkheden

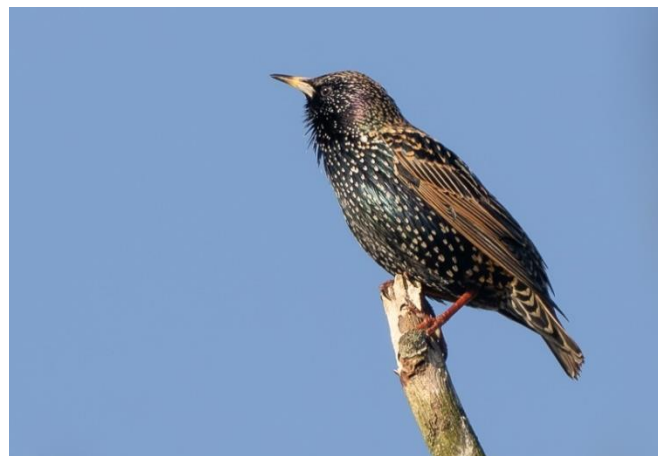
Het is een klein gebied, dus vooral leuk als je toch eens in de buurt bent en de tijd hebt. Zeker nu het nog wat minder weer is, is het door de week niet zo druk. Op dit moment wordt er wel gewerkt in het bos, er wordt gedund, en dat brengt wat herrie met zich mee, maar ook veel opportunistische voedselzoekers, die in al die zagerij komen zoeken naar iets eetbaars.

Je kunt er zeker een uur of twee doorbrengen. Als je De Gaas 'af hebt', kun je nog een beetje rondzwerven in de restjes bos die tussen de woonblokken zijn blijven staan. Je zou meer stadsbewoners zo'n groene omgeving gunnen!

Wat is er te zien en te horen?

Kijk op waarneming.nl bij "Oude Draaiboom / De Gaas" voor recente waarnemingen. Ook vind je op internet nog een verslag van de KNNV-afdeling Tilburg over broedvogelkartering in De Gaas uit 2018.

Wilma Rasink

SPREEUW FOTO, RIA LAMBREGTS

De Koereiger, *Bubulcus ibis*

Bij reigers die staande in diep water vissen zijn de poten langer dan de hals. Bij de Koereiger, die zijn voedsel zoekt vóór zijn poten, zijn de hals en poten even lang. De Koereiger is klein en wit en niet zo gebonden aan water als andere reigers. Hij heeft een kortere snavel en poten dan de Kleine Zilverreiger, *Egretta garzetta*. In het zomerkleed zijn de kruin, borst en rug geeloranje en heeft hij een roodachtige snavel en poten.

Reigers vetten hun veren niet in met stuitolie. De stuitklier is bij reigers gedegeneerd. Reigers smeren daarom hun veren in met poeder van hun poederdonsveren. De klauw van de middelste teen heeft een getande rand. Met deze 'poetsklauw' verzorgen en reinigen ze hun veren. Aan hun s-vormig gebogen hals kan men reigers in de vlucht herkennen.

Wereldwijd is de Koereiger een van de succesvolste kolonisatoren van nieuwe gebieden. Hoewel het niet zeker is of de Koereiger honderdvijftig jaar geleden de meest voorkomende vogel van Afrika was, heeft hij zich daar de laatste honderd jaar sterk vermenigvuldigd. Dit is een gevolg van de sterke binding aan de huisdieren van de mens. Niet voor niets heeft hij de naam Koereiger gekregen. Ze lopen bij voorkeur tussen grazend vee en gaan nu en dan zelfs op de rug van een rund zitten om insecten en larven buit te maken. Door de groei van de veestapel op de wereld kreeg de Koereiger de kans in aantal te groeien. Na de uitbreiding in Afrika ging de Koereiger op reis. Ongeveer tachtig jaar geleden vlogen ze de Atlantische Oceaan over en kwamen in Zuid-Amerika terecht. Ook daar vonden ze grote kuddes huisdieren en een rijk gedekte tafel. In drie decennia lukte het de Koereiger Zuid-, Midden- en Noord-Amerika te bevolken. Ze komen daar nu met vele tienduizenden voor.

In 1948 verschenen ze ook in Australië en vandaar zijn ze overgestoken naar Nieuw-Zeeland. Bij een dergelijke expansiedrang is het vreemd dat de Koereiger pas laat is doorgedrongen in onze omgeving vanuit Zuid-Spanje en Zuid-Portugal. Pas in 1969 werd het eerste succesvolle broedgeval in Frankrijk gemeld. Gevolgd door een stijging naar bijna twaalfduizend paren in 2014. In 1998 werd het eerste zekere broedgeval voor ons land vastgesteld. Toch bleef het in ons land nog slechts gaan om enkele broedgevallen. De eerste Koereiger in West-Brabant werd gezien in 1994 bij Heerle. In 2023 werden er via waarneming.nl 312 waarnemingen van de Koereiger doorgegeven uit West-Brabant. Daar zijn zeker enkele dubbeltellingen bij. Mogelijk is bij ons de inburgering tegengehouden door de strenge winters in het verleden. Ze konden toen in de winter geen voedsel vinden. Ze moesten dus, om de winter te overleven, wegtrekken. Maar de Koereiger is van nature geen echte trekvogel. In 1998 bezochten relatief veel Koereigers ons land: er werden toen zo'n dertig exemplaren waargenomen. De dichtstbijzijnde Franse kolonies bevinden zich op een afstand van zo'n 600-800 kilometer van ons land. Waar komen de hier waargenomen Koereigers dan toch vandaan? Omdat in de noordelijke Franse kolonies bijna geen reproductie plaatsvindt, is het niet uitgesloten dat het hier gaat om vogels afkomstig uit Zuid-Frankrijk zoals de Camarque. Of de Koereigers in Nederland een voorbode zijn van een definitieve vestiging als broedvogel in Nederland blijft de vraag. Zeker als de vestiging in Nederland, als broedvogel, gepaard gaat met het ontwikkelen van trekgedrag zoals in Noord-Amerika zou dit wel kunnen gebeuren. In Noord-Amerika lijken de klimatologische omstandigheden vergelijkbaar met hier. Daar is de Koereiger doorgedrongen tot zelfs in het boreale gebied.

Hans van der Sanden

Koereiger

Waarnemingen

1	Parelduiker	16-1-2024	Breda	Waterakkers	Erik Dinslage
1	Kuifduiker	18-1-2024	Steenbergen	Volkerakmeer midden	Piet van Iersel
1	Roerdomp	20-1-2024	Breda	Asterdplas	Erik van Boxtel
1	Koereiger	13-1-2024	Moerdijk	Klaverpolder	Joost Simons
34	Grote Zilverreiger	27-12-2023	Breda	Prinsenbeek - Strijpen	Arnold Klaren
2	Ooievaar	26-11-2023	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Sylvia Goosen
1	Lepelaar	20-12-2023	Altena	Brabantse Biesbosch	Henk Bruijns
30	Kleine Zwaan	18-11-2023	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Oost water	Joost Simons
1100	Toendrarietgans	14-1-2024	Drimmelen	Oud Vinkenland	Jan Benoist
1	Kleine Rietgans	15-1-2024	Breda	Prinsenbeek - Strijpen	Tim van Oerle
2	Dwerggans	11-1-2024	Etten-Leur	Krijtenburgsche Polder	Tim van Oerle
1500	Grauwe Gans	7-11-2023	Breda	Prinsenbeek - Strijpen	Corrie van Haperen
1	Roodhalsgans	5-11-2023	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Boy Possen
2	Casarca	28-11-2023	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Mitchell Krijnen
148	Krakeend	11-1-2024	Etten-Leur	Westpolder	Andres Scherff
100	Wintertaling	7-1-2024	Breda	Prinsenbeek - Weimeren	Cees Huijben
50	Slobeend	26-12-2023	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Ria Lambregts
1	Witoogeend	17-12-2023	Breda	Waterakkers	Erik van Boxtel
10	Brilduiker	18-11-2023	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Schelphoek	Leo Nagelkerke
21	Nonnetje	13-1-2024	Drimmelen	Brabantse Biesbosch	Hans Diepstraten
5	Rosse Stekelstaart	22-12-2023	Bergen op Zoom	Binnenschelde	Rutger van Ouwkerk
1	Grijze Wouw	7-1-2024	Altena	Nieuwendijk (NB) - De Gantel	Rutger van Ouwkerk
1	Rode Wouw	21-1-2024	Woensdrecht	Ossendrecht - Zuidpolder	Remko Hanssens
3	Zeearend	11-11-2023	Altena	Brabantse Biesbosch -	Marlies Leemans
1	Blauwe Kiekendief	1-1-2024	Zundert	Rijsbergen - Tiggeltscheberg	Martin van Leest
1	Smelleken	18-11-2023	Steenbergen	Henricapolder	Agnes van der Sanden
11	Patrijs	16-1-2024	Breda	Lies - Dwarsschoot	Jan Benoist
27	Kraanvogel	17-11-2023	Breda	Sportpark	Agnes van der Sanden
1	Morinelplevier	17-11-2023	Altena	Brabantse Biesbosch -	Joost Simons
1000	Goudplevier	18-11-2023	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Oostpunt	Joost Simons
1	Zilverplevier	12-1-2024	Altena	Brabantse Biesbosch	Hans Diepstraten
17	Watersnip	13-1-2024	Steenbergen	Dintelse Gorzen - Oost	Ronald Buynsters
2	Houtsnip	10-1-2024	Drimmelen	Brabantse Biesbosch -	Jan Boers
4	Grutto	27-1-2024	Altena	Brabantse Biesbosch -	Cobien van 't Riet
2	Witgat	3-11-2023	Etten-Leur	Padvinderven	Raymond van Breemen
1	Ijsvogel	2-1-2024	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Harry Janssen
1	Zwarte Specht	7-11-2023	Zundert	Wildert e.o.	Mary Holleman
1	Midd. Bonte Specht	21-1-2024	Breda	Liesbosch	Marjo Lips
2	Grote G Kwikstaart	3-11-2023	Breda	Waterakkers	Bianca van den Berg
1	Baardman	22-11-2023	Drimmelen	Brabantse Biesbosch -	Jan Boers
1	Klapekster	28-1-2024	Zundert	Pannenhoeve e.o.	Reinier van Loo
1	Raaf	28-1-2024	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Cobien van 't Riet
50	Groenling	30-12-2023	Alphen-Chaam	Chaam - De Maaien	Hans Goossens
5	Kruisbek	10-1-2024	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Richard de Jonckheere
10	Geelgors	10-1-2024	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Sandra Aarts

Onze werkgroepen

Stadsvogels	Willem Veenhuizen	stadsvogels@westbrabantsevwg.nl	De Kamertjes	Oscar Loos	kamertjes@westbrabantsevwg.nl
Roofvogels	Raymond v Breemen	roofvogels@westbrabantsevwg.nl	Knotwerkgroep	Rob Fischer	knotwerkgroep@westbrabantsevwg.nl
Uilen	Martin van Leest	uilen@westbrabantsevwg.nl	4^e Bergboezem	Kees van der Krift	cvdkrift@gmail.com
Watervogels	Vacant	watervogels@westbrabantsevwg.nl	Dintelse Gorzen	Ronald Buijnsters	dintelsegorzen@westbrabantsevwg.nl
Weidevogels	Agnes van der Sanden	weidevogels@westbrabantsevwg.nl	Excursies	Giggi van Melick	excursies@westbrabantsevwg.nl
Lezingen	Mathilde en Wilma	lezingen@westbrabantsevwg.nl	Cursussen	Jan Benoist en Fred	Cursussen@westbrabantsevwg.nl

Klapekster, gefotografeerd door Harald Jansen op de Pannehoef